

به نام خداوند بخشنده و مهربان

آتشِ دل

(بررسی درون‌مایه‌های شعر پروین اعتصامی)

www.ketab.ir

فرحناز جباری

انتشارات تیرگان

سرشناسه: جباری، فرحناز:
عنوان و پدیدآور: آتش دل (بررسی درون مایه‌های شعر پروین اعتصامی)/
فرحناز جباری.
مشخصات نشر: تهران: تیرگان، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری: ۲۲۲ ص
شابک: ۶-۵۷۱-۳۲۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع: اعتصامی، پروین، ۱۲۸۵-۱۳۲۰ - نقد و تفسیر
موضوع: شعر فارسی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد
رده بندی کنگره: PIR۷۶۱۸
رده بندی دیویی: ۸۵۱/۶۲
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۳۲۷۱۰

انتشارات تیرگان

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۱۸۵، تلفن: ۶۶۴۶۷۵۸۹ و ۰۹۳۶۶۸۵۵۶۸

Email: tati_pub@yahoo.com/ www.tirganpub.com

آتش دل

(بررسی درون مایه‌های شعر پروین اعتصامی)

مؤلف: فرحناز جباری

طراح جلد مریم میرحسینی مطلق

لیتوگرافی صدف • چاپ‌خانه درسین • صحافی درسین

نوبت چاپ نخست ۱۴۰۰ • شمارگان ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۶-۵۷۱-۳۲۴-۶۰۰-۹۷۸ • شماره نشر ۷۸۰

قیمت: ۷۰۰۰۰ تومان

عنوان	صفحه
مقدمه	۹
فصل اول: گذری بر شعر اجتماعی	
شعر اجتماعی	۱۳
لزوم پیدایش شعر اجتماعی	۱۴
تاریخچه شعر اجتماعی	۱۴
شعر اجتماعی در ایران امروز	۱۵
شعر اجتماعی شعارگونه	۱۷
پروین در قلمرو شعر اجتماعی	۱۸
شعر پروین از نگاه دیگران	۲۰
شعر پروین	۲۱
وضعیت اجتماعی، اقتصادی عصر پروین	۲۵
محیط اجتماعی پروین	۲۶
شعر انتقادی	۲۸
بعد اجتماعی شعر پروین	۲۹
اشعار واقع گرایانه پروین	۳۱
فصل دوم: ویژگی های شعر پروین	
ویژگی شعر پروین	۳۵
الف: از نظر فکر و محتوا	۳۵
زبان شعر پروین	۳۷
طنز	۳۸
طنز در دیوان پروین	۳۹
بررسی و تحلیل شعر پروین	۴۳
شهر اندیشه های پروین	۴۵
ب: از لحاظ ادبی	۴۷
تصاویر خیال در شعر پروین	۴۷
تشخیص (Personification)	۴۸
قالب های شعری پروین	۵۱
تعریف قطعه	۵۱
مشخصات فنی و عمومی قطعه	۵۲
موضوعات قطعه	۵۲
قطعه سرایان معروف	۵۳
تأثیر آثار قدما در شعر پروین	۵۳
روحیه سنت گرایی در پروین	۵۳
تأثیرپذیری شعر پروین از آثار پیشینیان	۵۴
تأثیرپذیری شعر پروین از ادبیات غرب	۶۲

۶۵	موضوع داستان های منظوم پروین
۶۸	لافونتن (La Fonten) ژان دو
۶۹	پروین و لافونتن
۷۱	سبک پروین
۷۱	تعریف سبک و نظر دیگران درباره سبک پروین
۷۳	سبک پروین
۷۳	پروین شاعری سمبولیسم
۷۵	سبک روایت گونه پروین
۷۶	سادگی و روانی سخن پروین
۷۷	نشانه های سبک خراسانی در شعر پروین
۷۸	ویژگی های سبک عراقی در قطعات و مثنوی های پروین
۷۹	باستان گرایی در زبان پروین
۸۰	باستان گرایی واژگانی
۸۴	مناظره در شعر پروین
۸۵	تاریخچه مناظره عمومی در ادب فارسی
۸۶	مناظره (debate) در ادب فارسی
۹۰	ساختار مناظره های پروین
۹۰	مناظره و صورخیال
۹۲	مضامین اخلاقی در مناظره
۹۳	پروین و شیوه های مناظره او
۹۵	تمثیل در شعر پروین
۹۵	تمثیل و شیوه های بیان آن در شعر پروین
۹۷	انواع تمثیل در بلاغت غرب
۱۰۱	شخصیت های شعری در تمثیلات پروین
۱۰۲	محتوا و درون مایه های تمثیل های پروین

فصل سوم: جهان بینی پروین

۱۰۹	جهان بینی پروین
۱۱۱	موضوعاتی که پیرامون جهان بینی مطرح می شوند
۱۱۱	حقیقت الهی
۱۱۳	روح و برتری آن بر جسم
۱۱۵	بی اعتباری دنیا
۱۱۸	تقدیر، جبر، اختیار
۱۲۰	جامعه آرمانی پروین

فصل چهارم: درون مایه ها و مضامین اجتماعی در شعر پروین

۱۲۵	درون مایه ها و مضامین اجتماعی
۱۲۶	فقر اجتماعی و شکایت از آن
۱۲۷	ستم ستیزی پروین
۱۳۴	دعوت به ترک ظلم

۱۳۶	 دعوت به مبارزه با ستمگران
۱۳۹	 دستگیری از محرومان و بیچارگان
۱۴۴	 انتقاد اجتماعی
۱۴۵	 سایر مضامین اجتماعی

فصل پنجم: زن در دیوان پروین

۱۴۹	 زن در دیوان پروین
۱۴۹	 نقش زن در سیاست
۱۵۱	 زن در ادبیات فارسی
۱۵۲	 زن از دیدگاه پروین
۱۵۴	 احترام به حقوق زن
۱۵۵	 عواطف مادرانه پروین
۱۶۱	 نقد روان شناختی شعر پروین
۱۶۲	 آزادی زن
۱۶۲	 الف: کسب علم و دانش
۱۶۳	 ب: زن و حجاب
۱۶۳	 ج: پاکدامنی و عفت
۱۶۳	 زن در خانه
۱۶۴	 زن در مقام مادر
۱۶۵	 مظلومیت زن
۱۶۶	 مایه های زنانه در اشعار پروین
۱۶۷	 پروین و دیگر زنان شاعر

فصل ششم: مضامین و درون مایه های اخلاقی در شعر پروین

۱۷۳	 درون مایه های اخلاقی در شعر پروین
۱۷۳	 پروین و شعر تعلیمی
۱۷۴	 اخلاق در شعر پروین
۱۷۷	 عمده ترین مفاهیم تربیتی و اخلاقی در شعر پروین
۱۷۷	 تحذیر از دنیاداری
۱۸۰	 نكوهش دنیاگرایی
۱۸۱	 پستی و بلندی روزگار
۱۸۱	 پایداری نظام هستی و نابودی موجودات
۱۸۱	 دنیا سرای عبرت
۱۸۲	 دل نبستن به فردا
۱۸۲	 ناپایداری خوشی ها
۱۸۳	 عمر و بهره مندی از آن
۱۸۵	 ارزش جوانی و بهره از آن
۱۸۶	 ارزش وقت و اغتنام آن
۱۸۷	 غفلت و نهی از آن
۱۸۷	 ترغیب به کار و پرهیز از تنبلی

مقدمه

در تاریخ ادب فارسی پروین اعتصامی در میان زنان سخنور شاعری یگانه است و پایگاه وی در شعر از بسیاری مردان شاعر نیز والاتر است. وی از شاعران متعدد و ارزنده ای است که فروغ معنویت و نشانه‌های فضیلت و تقوی در سراسر آثار فاخر و لطیف او به چشم می‌خورد. وی از معدود زنان شاعری است که در طول تاریخ هزار ساله‌ی شعر فارسی، توانسته است به پشتوانه‌ی ذوق سرشار و اطلاعات وسیع و پای بندی اش به عفت و اخلاق نام خود را در ردیف نام آورترین گویندگان ایران در آورد و در نوع شعر تعلیمی و اخلاقی بزرگترین شاعر زبان فارسی شناخته شود.

پروین شاعر شیرین سخنی است که شاهکارهای ادبی او نمودار احساسات پر شور درونی و ناراحتی بی اندازه از تبعیضات جنسی و نژادی و بی عدالتیهای اجتماعی می‌باشد. اشعار وی انگیزه‌ی فداکاری، و دست و پنجه کردن با مشکلات اجتماعی را برانگیخته، دیدگان خفته را بیدار و نیروهای راكد را هشیار می‌نماید. پروین دردها، بی‌عدالتی‌ها، و اوضاع ناگوار عمومی را به خوبی درک کرده و آنها را در قالب بیاناتی دلپذیر و موثر ریخته عرضه می‌داشت. او با داشتن قلبی پاک و حساس، از نبودن عدالت در سیستم اجتماعی سخت متأثر می‌شد و برای ملت مظلوم و محروم وطن خود رنج می‌برد و عذاب می‌کشید. در آثارش نه تنها جهان بینی و ایده آل‌های او، بلکه دنیای داخلی و روحی، سجایای اخلاقی و سلیقه اش بیش از آثار دیگر شاعران نمودار گشته است.

او شاعری اخلاقی است که برای ابلاغ رسالت، خود را بر انگیزخته می‌داند، پروین آینه‌ی تمام نمای زمانه‌ی خویش است که با سالوس و زهد ریایی و ستم سرسازگاری ندارد. و به عنوان پرچمدار شعر زنانه‌ی معاصر، زخم‌های زن بودن و شاعری را بر جسم و روح خود دارد. و در برابر وضعیتی که برای زنان جامعه‌ی ما تحت عنوان ترقی (خود باختگی) پیش آمده بود خاموش نمی‌ماند و با نقل «گذشته‌ی زن در

ایران» و نقد وضع امروزی به احیاء و معرفی ارزش‌های پاک انسانی و اسطوره‌های اخلاقی می‌پردازد:

زن در ایران پیش از این گویی که ایرانی نبود
پیشه ای جز تیره روزی و پریشانی نبود

در این کتاب تلاش شده درون‌مایه‌های شعر شاعر بلند آوازه ایرانی، پروین اعتصامی، مورد بررسی همه‌سویه قرار گیرد و زیبایی‌های محتوایی شعر این شاعر برای علاقه‌مندان به شعر و ادب ایرانی به تصویر کشیده شود. امید است که مورد پسند علاقه‌مندان به فرهنگ ایرانی قرار گیرد.